

Patryk Chmielarz <https://orcid.org/0000-0003-0286-741X>
Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Bitcoin a podział majątku wspólnego

https://doi.org/10.25312/2391-5110.14/2019_04pch

Streszczenie

Artykuł poświęcony jest zagadnieniu bitcoina na płaszczyźnie cywilnoprawnej. Podjęto w nim rozważania *de lege lata* w wąskim zakresie zarówno prawa cywilnego, jak i rodzinnego odnośnie do problematyki dotyczącej możliwości podziału bitcoinów po rozwodzie małżonków. Przedstawiono rozbieżności pojawiające się w doktrynie na temat cywilnoprawnej oceny charakteru bitcoina.

Słowa kluczowe: bitcoin, podział majątku wspólnego, klucz prywatny

Bitcoin and property division

Summary

This article considers bitcoin in civil law. The article discusses *de lege lata* in the narrow sense of civil and family law, with focus on the issue of dividing bitcoins subsequent to divorce. Differences in civil law doctrine on the nature bitcoin are discussed.

Keywords: bitcoin, property division, private key

Wprowadzenie

Obecnie jesteśmy świadkami zmian cyfrowo-technologicznych, gdzie obrót bitcoinami staje się coraz bardzo popularny. Wirtualny pieniądz (kryptowaluta) nie jest już tylko modą, lecz coraz częściej w praktyce jest wykorzystywany w internecie. W prawie brakuje jednak

nowych regulacji ustawowych, co może prowadzić do wielu komplikacji. Problematyka bitcoina wymusza na prawnikach dociekania na wielu płaszczyznach (administracyjnej, karnej, cywilnej). W artykule przedstawiono rozważania *de lege lata* w wąskim zakresie zarówno prawa cywilnego, jak i rodzinnego odnośnie do problematyki dotyczącej możliwości podziału bitcoinów po rozwodzie małżonków. Wyjaśniając zagadnienie, podjęto próbę zdefiniowania bitcoina, omówiono różne koncepcje cywilnoprawnej oceny bitcoina w doktrynie wraz z oceną dokonaną w orzecznictwie sądów administracyjnych.

Czym jest bitcoin?

Po raz pierwszy bitcoin pojawił się w 2008 roku za sprawą użytkownika ukrywającego się pod pseudonimem Satoshi Nakamoto¹, który opublikował artykuł pod tytułem *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System*². Satoshi zaproponował rozwiązanie problemu, który istniał od początku powstania internetu, a mianowicie jak stworzyć uniwersalny system elektronicznych płatności³. Podstawową ideą twórcy systemu bitcoina było zachowanie anonimowości transakcji i własności oraz wyłączenie z obiegu zbędnych pośredników⁴.

Z punktu widzenia nauk informatycznych sieć bitcoin jest zdecentralizowaną bazą informacji o przepływach pewnych wartości liczbowych między kontami (rachunkami) użytkowników systemu, gdzie te wartości liczbowe stanowią właśnie walutę bitcoin⁵. Państwo i instytucje publiczne decydują o emisji tej waluty, jej wielkości i kreacji.

Konto użytkownika może zostać porównane do rachunku bankowego, do którego przypisana jest pewna suma pieniędzy. Tak jak każde konto bankowe ma unikalny numer, tak każdy rachunek bitcoinowy ma unikalny adres, za pomocą którego można go jednoznacznie zidentyfikować (klucz publiczny). Przepływy, o których mowa, to transakcje bitcoinowe,

---

¹ Satoshi Nakamoto to pseudonim twórcy bitcoina. Jego tożsamość nie jest znana i pozostaje przedmiotem spekulacji. Nakamoto nie ujawnił swoich danych osobowych, a po stworzeniu systemu bitcoin stopniowo wycofywał się z korespondencji e-mailowej, aż kontakt z nim całkowicie ustał; zob. B. Wallace, *The rise and fall of Bitcoin*, https://www.wired.com/2011/11/mf_bitcoin/ [dostęp: 9.11.2019]; A. Chen, *We Need to Know Who Satoshi Nakamoto Is*, "New Yorker", 9.05.2016, <https://www.newyorker.com/business/currency/we-need-to-know-who-satoshi-nakamoto-is> [dostęp: 9.11.2019]; K. Helms, *Has the Next Satoshi Nakamoto Revealed Himself in Bali?*, <https://news.bitcoin.com/next-satoshi-nakamoto-revealed-himself-bali/> [dostęp: 9.11.2019].

² S. Nakamoto, *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System*, 2008, <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf> [dostęp: 9.11.2019]. Wiadomości e-mail wysyłane przez S. Nakamoto stanowią interesującą lekturę i zostały opublikowane: *Cryptography Mailing List Emails*, <http://satoshi.nakamotoinstitute.org/emails/cryptography/> [dostęp: 9.11.2019]. Koncepcja bitcoina została opublikowana w dziewięciostronicowym dokumencie, a jej istotą było rzeczywiste utworzenie, uruchomienie i umiejscowienie w sieci oprogramowania opartego na bardzo skomplikowanym algorytmie, służącym do generowania bitcoina, opierającym się między innymi na technologii *blockchain*; zob. D. Szostek, *Blockchain*, C.H. Beck, Warszawa 2018, s. 62.

³ E. Wanat, *Bitcoin i inne kryptowaluty jako przedmiot świadczenia pieniężnego*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2019, nr 2, s. 79.

⁴ P. Sobański, *Kryptowaluty a regulacje prawa spadkowego. Rozważania de lege lata*, „Monitor Prawniczy” 2019, nr 8, Legalis 2019.

⁵ M. Szymankiewicz, *Bitcoin. Wirtualna waluta Internetu*, Helion, Gliwice 2014, s. 22.

porównywane do przelewów bankowych. W wyniku transakcji rachunek nadawcy zostaje obciążony pewną liczbą bitcoinów, która następnie zostaje przypisana do rachunku odbiorcy⁶.

W odróżnieniu od większości walut fiducjarynych bitcoin nie opiera swojej wartości na zaufaniu w stosunku do centralnego emitenta, bo brak jest w tym systemie takiego podmiotu⁷.

Bitcoinyny powstają w procesie „wykopywania” (ang. *mining*). Aby zostać „górnikiem” (ang. *miner*), wystarczy na swoim komputerze zainstalować odpowiedni program – koparkę (ang. *excavator*), a do „wydobycia” bitcoina dochodzi wówczas, gdy koparka danego użytkownika rozwiąże pewien matematyczny problem. Kiedy inni użytkownicy (a ściślej ich „koparki”) potwierdzą rozwiązanie zadania, do rachunku „górnika” zostaje przypisana odpowiednia liczba bitcoinów. Praca obliczeniowa wykonywana przez „górników” jest podstawą funkcjonowania systemu, umożliwia bowiem uwierzytelnianie transakcji wykonywanych przez innych użytkowników⁸.

Sieć bitcoin zbudowana jest w taki sposób, aby średnio jedno zadanie było rozwiązywane w ciągu 10 minut. Jeżeli w sieci pojawiają się nowi górnicy, powiększa się automatycznie łączna moc obliczeniowa skoncentrowana na rozwiązywaniu zadań. W takiej sytuacji system przeskalowuje trudność zadań tak, aby została zachowana założona częstotliwość wydobywania bitcoinów. Dodatkowo wraz ze zwiększaniem się liczby bitcoinów w obiegu spada wysokość „nagrody” przyznawanej za poprawne rozwiązanie zadania – obecnie jest to 12,5 bitcoina. Liczba bitcoinów możliwych do wydobywania jest ograniczona do 21 mln. Według szacunków taka liczba bitcoinów zostanie wygenerowana dopiero w 2140 roku. Gdy skończy się możliwość wydobywania nowych bitcoinów, wtedy wynagrodzenie za pracę górników będą stanowiły, rozpowszechnione już do tego czasu, prowizje od transakcji⁹.

Z powodu dużej mocy obliczeniowej zaangażowanej w wydobywanie bitcoinów jest obecnie praktycznie niemożliwe, aby zadanie kryptologiczne zostało rozwiązane samodzielnie przez jednego użytkownika. Dlatego „górnicy” korzystają z serwerów zwanych „kopalniami” (ang. *miningpool*) i za ich pomocą łączą swoje moce obliczeniowe oraz wspólnie próbują znaleźć rozwiązanie zagadki matematycznej. W przypadku sukcesu „górnicy” dzielą się zarobkiem w proporcji do zaangażowanej mocy obliczeniowej¹⁰.

Zdaniem M. Michny sama nazwa *wydobywanie bitcoinów* ma rodzić skojarzenia z wydobywaniem złota. Podobnie bowiem jak kiedyś praca górników pozwalała na uzyskanie drogiego kruszcu, tak dzisiaj praca „koparek” umożliwi wydobyć „złota XXI wieku” – bitcoinów. Dodatkowo, podobnie jak wydobyć każdej jednostki złota powodowało ograniczenie jego zasobów, obecnie wydobyć każdej jednostki kryptowaluty zmniejsza pulę możliwych do wydobywania bitcoinów.

⁶ M. Michna, *Bitcoin jako przedmiot stosunków cywilnoprawnych*, C.H. Beck, Warszawa 2018, s. 4.

⁷ Zob. U. Chohan, *Cryptocurrencies: A Brief Thematic Review*, “Social Science Research Network” (SSRN), <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstractid=3024330> [dostęp: 9.11.2019]; P. Sobański, dz. cyt.

⁸ M. Szymankiewicz, dz. cyt., s. 39–45; M. Michna, dz. cyt., s. 4.

⁹ M. Michna, dz. cyt., s. 5, za M. Szymankiewicz, dz. cyt., s. 69.

¹⁰ M. Szymankiewicz, dz. cyt., s. 69.

Jeden bitcoin (BTC) dzieli się na 100 bitcentów (cBTC), jeden bitcent to 10 mbitów (mBTC), natomiast jeden mbit to 1000 ubitów, jeden ubit to 100 satoshi. Tak więc bitcoin jest doskonale podzielny, aż do ósmego miejsca po przecinku ($1 \text{ BTC} = 10^{-8} \text{ satoshi}$)¹¹.

Dokonanie transakcji bitcoinowej wymaga „podpisania jej” za pomocą klucza prywatnego i tylko tak autoryzowana transakcja zostanie włączona do łańcucha transakcji, co spowoduje przeniesienie środków z rachunku nadawcy na rachunek odbiorcy¹². Klucz prywatny jest na tyle długim ciągiem znaków, że nie jest możliwe jego zapamiętanie. W związku z tym klucz prywatny przechowywany jest najczęściej w formie pliku. Program przechowujący klucze prywatne należące do danego użytkownika nazywany jest portfelem. Klucz prywatny może być przechowywany na nośniku danych (dysku twardym, płycie CD, pamięci flash, specjalnych portfelach sprzętowych) bądź też na koncie hostingowym¹³. W przypadku bitcoinów powstają specjalne portale do przechowywania kluczy prywatnych. Mogą być one również przechowywane w „tradycyjnym” serwisie hostingowym. Popularne stały się też portfele mobilne, które mogą być instalowane w smartfonach. Także klucz prywatny może być kopiowany i przenoszony pomiędzy różnymi portfelami.

Istotną cechą sieci bitcoin jest duża anonimowość dokonywanych operacji. Często bywa tak, że strony transakcji nawzajem nie znają swojej tożsamości, gdyż kontakt jest ograniczony do wymiany wiadomości e-mail oraz za pomocą portali internetowych. W przypadku gdy w zamian za uzyskane bitcoiny druga strona świadczy usługi lub jest zobowiązana do dostarczenia towaru, strony znają przynajmniej częściowo swoje dane osobowe. Często w transakcjach pośredniczą tak zwane kantory bitcoinów. Ich zadaniem jest zapewnienie z jednej strony anonimowości transakcji, z drugiej zaś bezpieczeństwa wymiany¹⁴.

Obrót pieniądzem elektronicznym ma jednak wyłącznie wirtualny charakter i opiera się na odpowiednich zapisach o stanie rachunku¹⁵. Bitcoin (i stanowiący jego podstawę *blockchain*)¹⁶ obrał za cel umożliwienie rozliczeń bez udziału centralnej instytucji, za pośrednictwem użytkowników systemu, udostępniających moc obliczeniową swoich komputerów. Dane rozliczeniowe przechowywane są nie przez podmiot pośredniczący w transakcji, ale przez uczestników obrotu. Dzięki temu zniszczenie, utrata kontroli czy arbitralna zmiana egzemplarza danych ma ograniczony wpływ na prawidłowość funkcjonowania całego systemu pomimo braku zaangażowania centralnego administratora czuwającego nad integralnością danych¹⁷.

---

¹¹ M. Michna, dz. cyt., s. 5.

¹² Tamże, s. 5.

¹³ M. Szymankiewicz, dz. cyt., s. 49–51.

¹⁴ Tamże, s. 62–63.

¹⁵ E. Wanat, dz. cyt., s. 79.

¹⁶ D. Szostek, dz. cyt., s. 62.

¹⁷ E. Wanat, dz. cyt., s. 79.

Bitcoin w polskim porządku prawnym

W doktrynie prawa cywilnego istnieją różne stanowiska co do cywilnoprawnej oceny bitcoina. Przyjęcie jednego z nich powoduje możliwość zastosowania poszczególnych instytucji prawa do podziału bitcoina po rozwodzie¹⁸.

Według poglądu K. Zacharzewskiego bitcoin stanowi alternatywny względem legalnie emitowanego pieniądza miernik wartości i jest to rodzaj mienia zdefiniowanego przez ustawodawcę w art. 44 k.c.¹⁹. Autor podkreśla, że bitcoin nie jest rzeczą w rozumieniu art. 45 k.c.²⁰, ale stanowi zwykłe prawo majątkowe. W rozumieniu technicznoprawnym bitcoin nie może być przedmiotem własności, jednak do majątku osoby uprawnionej wchodzi on jako prawo podmiotowe względne, czyli wierzytelność. Przeniesienie tytułu do bitcoina pomiędzy poszczególnymi podmiotami nie może być – według tego poglądu – uznane za przeniesienie posiadania, a użycie klucza prywatnego nie jest ani *dare*, ani *traditio*. Nad bitcoinem nie można roztoczyć władztwa faktycznego. Bitcoin w świetle przedstawionego poglądu to również inny niż pieniądz miernik wartości, którego akt kreacji przypomina znalezienie rzeczy niczyjej lub wytworzenie nowej rzeczy z własnych materiałów, z tym jednak zastrzeżeniem, że efektem kreacji bitcoina nie jest powstanie więzi prawnej między osobą a rzeczą, ale wykreowanie prawa podmiotowego względnego²¹.

Analizując stanowisko doktryny, P. Sobański przytacza odmienne od K. Zacharzewskiego stanowisko dotyczące charakteru bitcoina, które zajął J. Szewczyk²². Szewczyk twierdzi, że bitcoin jest dobrem cyfrowym, a także dobrem ekonomicznym i stwierdza, iż bez względu na to, czy jest pieniądzem, czy też innym niż pieniądz miernikiem wartości, to nie może stanowić składnika mienia w rozumieniu art. 44 k.c. Według niego bitcoin stanowi element sfery faktów, a nie rzeczywistości normatywnej, a zatem w świetle prawa cywilnego nie może być zaliczany jako składnik mienia. Autor jest zdania, że uzyskanie klucza publicznego, na którym znajduje się określony bitcoin, oraz klucza prywatnego do niego jest kwestią faktów i w taki sposób powinno być określane przez system prawny²³.

Natomiast według M. Michny bitcoin to samoistny przedmiot świadczenia w stosunku zobowiązaniowym, polegający na przeniesieniu na konto innego użytkownika sieci bitcoin pewnej liczby bitcoinów. Zdaniem autora bitcoin nie jest prawem i dlatego nie wchodzi w skład majątku podmiotów prawa cywilnego, niemniej jednak natura informatyczna funkcjonowania sieci bitcoin pozwala na uznanie, że bitcoin pośrednio może zostać zakwalifikowany jako składnik majątku²⁴.

¹⁸ P. Sobański, dz. cyt.

¹⁹ Art. 44 Ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz.U. z 2019 r., poz. 1145 ze zm. – dalej k.c.; zob. P. Sobański, dz. cyt.

²⁰ Art. 45 k.c.

²¹ P. Sobański, dz. cyt.

²² J. Szewczyk, *O cywilnoprawnych aspektach bitcoina (cz. I)*, „Monitor Prawniczy” 2018, nr 5; J. Szewczyk, *O cywilnoprawnych aspektach bitcoina (cz. II)*, „Monitor Prawniczy” 2018, nr 6.

²³ P. Sobański, dz. cyt.

²⁴ M. Michna, dz. cyt., s. 45, 95.

Orzecznictwo sądów administracyjnych zareagowało na działania organów skarbowych w stosunku do podmiotów prowadzących działalność w zakresie obrotu kryptowalutami²⁵, a w tym bitcoinami, traktując przychód ze sprzedaży zakupionej kryptowaluty bitcoin jako przychód z praw majątkowych²⁶. W utrwalonym orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego wielokrotnie podnoszono, że przedmiotem prawnie skutecznej umowy nie mogą być zachowania, które ze swej istoty są sprzeczne z prawami przyrody, ustawą i zasadami współżycia społecznego i w konsekwencji w ogóle nie mogą być określone w treści ważnej i wywołującej zamierzone skutki umowy. W tym kontekście kryptowaluty niewątpliwie mogą być przedmiotem prawnie skutecznej umowy. W orzecznictwie sądów administracyjnych nie budzi też wątpliwości, że przychody osiągnięte z obrotu kryptowalutami podlegają opodatkowaniu podatkiem dochodowym²⁷. Także Ministerstwo Finansów wskazało, że dochody uzyskane ze sprzedaży lub zamiany kryptowalut podlegają opodatkowaniu PIT na zasadach ogólnych²⁸.

W ujęciu Kodeksu cywilnego nie jest oczywiste, czy można uznać, że kryptowaluty stanowią pieniądź. Potocznie kryptowaluty są traktowane jako środek płatniczy stanowiący alternatywę wobec pieniądza państwowego. Także S. Nakamoto w swojej pracy wskazał, że jego celem jest stworzenie pieniądza²⁹. Do celów podatkowych bitcoin został uznany za

---

²⁵ https://www.nbp.pl/aktualnosci/wiadomosci_2017/komunikat-waluty-wirtualne.pdf [dostęp: 11.11.2019]. Według treści Komunikatu Narodowego Banku Polskiego i Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 7 lipca 2017 r. w sprawie „walut” wirtualnych waluty te nie są emitowane ani gwarantowane przez bank centralny państwa, nie są pieniądzem, tj. nie są prawnym środkiem płatniczym, ani walutą, nie mogą być wykorzystane do spłaty zobowiązań podatkowych oraz nie spełniają kryterium powszechnej akceptowalności w punktach handlowo-usługowych. „Waluty” wirtualne nie są pieniądzem elektronicznym, nie mieszczą się w zakresie Ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych oraz Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi. W komunikacie tym zwrócono też uwagę, że zgodnie z definicją zaproponowaną przez Europejski Urząd Nadzoru Bankowego waluty wirtualne są cyfrową reprezentacją wartości, nieemitowaną przez bank centralny ani organ publiczny, niekoniecznie powiązaną z walutą określonego kraju, lecz uznawaną przez osoby fizyczne i prawne za środek płatniczy, która może być przenoszona, przechowywana albo podlegać handlowi elektronicznemu. Podkreślenia wymaga, że choć kryptowaluty nie są pieniądzem w rozumieniu polskiego prawa i nie ma dla nich żadnego centralnego organu ani jakiegokolwiek instytucji sprawującej nad nią nadzór, to obrót nimi w Polsce jest faktem. Nie można równocześnie uznać, by naruszał prawo krajowe lub unijne. Na gruncie polskiego prawa kryptowalut nie można traktować na równi z prawnym środkiem płatniczym. Nie stanowią one obiegowej postaci pieniądza, gdyż nie przysługują im atrybuty prawnego środka płatniczego. Nie funkcjonują też jako instrument rynku pieniężnego i nie są stosowane w rozliczeniach międzynarodowych w sensie prawnym, ponieważ nie posługują się nimi żadne instytucje publiczne. Zgodnie z art. 31 Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (Dz.U. z 2013 r., poz. 908 ze zm.) znakami pieniężnymi Rzeczypospolitej Polskiej są wyłącznie banknoty i monety opiewające na złote i grosze.

²⁶ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 marca 2018 r., sygn. akt II FSK 488/16, Legalis nr 1726790.

²⁷ Zob. wyroki NSA: z dnia 15 stycznia 2008 r., sygn. akt II FSK 1578/06, z dnia 21 czerwca 2005 r., sygn. akt FSK 1927/04, z dnia 26 stycznia 2010 r., sygn. akt II FSK 1460/08, z dnia 4 września 2010 r., sygn. akt II FSK 2062/08 publikowane w Centralnej Bazie Orzeczeń Sądów Administracyjnych na stronie internetowej: <http://orzeczenia.nsa.gov.pl> [dostęp: 11.11.2019].

²⁸ Komunikat z 5 kwietnia 2018 r. pn. Skutki podatkowe obrotu kryptowalutami w PIT, VAT i PCC, <https://www.pwc.pl/pl/artykuly/nowosci-podatkowe/2018/2018-04-05-skutki-podatkowe-obrotukrypto-walutami-komunikat-ministerstwa-finansow.html> [dostęp: 11.11.2019].

²⁹ E. Wanat, dz. cyt., s. 80.

umowny środek płatniczy przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej³⁰. Na gruncie polskiego prawa dominuje jednak pogląd, zgodnie z którym pieniądzem w rozumieniu Kodeksu cywilnego jest jednostka stanowiąca końcowy efekt emisji państwowej³¹. Za pieniądź mogą więc być uznane tylko waluta polska oraz państwowa waluta obca. To prowadziło do wniosku, że kryptowaluty nie mogą być uznane za pieniądź w rozumieniu Kodeksu cywilnego, a świadczenia, których są przedmiotem, za świadczenia pieniężne³².

Komplikacje podziału majątku – bitcoin po rozwodzie

Sprawy dotyczące podziału majątku wspólnego małżonków zazwyczaj należą do kategorii spraw o znacznym stopniu skomplikowania, a ewentualna konieczność dokonania w tych sprawach podziału wirtualnego dobra – bitcoina – sprawi, że sytuacja skomplikuje się jeszcze bardziej. Problemem może okazać się konieczność dokonania ustalenia przez sąd składnika majątku jako bitcoina wobec trudności jego namierzenia, sposobu dokonania podziału fizycznego oraz wyceny. Dodatkową trudnością dla sądu może być to, że sposoby zabezpieczania majątku przewidziane w Kodeksie postępowania cywilnego w postępowaniu zabezpieczającym³³ będą znacznie trudniejsze do wykonania w przypadku, gdy dotyczyć będą bitcoinów.

Majątkowa wspólność ustawowa jako ustrój majątkowy regulowany przepisami Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego powstaje między małżonkami w chwili zawarcia przez nich związku małżeńskiego³⁴, a ustaje z chwilą uprawomocnienia się wyroku rozwodowego rozwiązującego ich małżeństwo przez rozwód³⁵. Jeżeli małżonkowie nie zawierają żadnych umów majątkowych małżeńskich, ich wzajemne stosunki majątkowe przez cały okres trwania małżeństwa reguluje ustrój wspólności majątkowej.

Stosownie do treści art. 31 par. 1 k.r.o. powstała między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa (wspólność ustawowa) obejmuje przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (majątek wspólny).

---

³⁰ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r., C-264/14 w sprawie Hedqvist, akapit 52: „W postępowaniu głównym bezsporne jest, że jedynym przeznaczeniem wirtualnej waluty «bitcoin» jest funkcja środka płatniczego oraz że jest ona w tym celu akceptowana przez niektórych przedsiębiorców” oraz akapit 42: „Ponieważ waluta wirtualna «bitcoin» jest umownym środkiem płatniczym, z jednej strony nie może ona być uważana za rachunek bieżący, płatność ani przelew, a z drugiej strony, w odróżnieniu od długów, czeków i innych zbywalnych instrumentów finansowych, o których mowa w art. 135 ust. 1 lit. d dyrektywy VAT, stanowi ona bezpośredni środek płatniczy pomiędzy przedsiębiorcami, którzy go akceptują”.

³¹ E. Łętowska (red.), *System prawa prywatnego. Tom 5: Prawo zobowiązań – część ogólna*, C.H. Beck, Warszawa 2006, s. 216; P. Machnikowski, [w:] E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2016; G. Żmij, *Prawo waluty*, Zakamycze, Kraków 2003, s. 44; E. Wanat, dz. cyt., s. 80.

³² Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. o denominacji złotego, Dz.U. nr 84, poz. 386 ze zm.; E. Wanat, dz. cyt., s. 79–81.

³³ Art. 730 Ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. z 2019 r., poz. 1460 ze zm. – dalej k.p.c.

³⁴ Art. 31 Ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz.U. z 2019 r., poz. 2089 ze zm. – dalej k.r.o.

³⁵ Art. 54 k.r.o.

Przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością ustawową należą do majątku osobistego każdego z małżonków³⁶.

Sąd z urzędu ustala skład majątku podlegającego podziałowi³⁷. Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego w postępowaniach o podział majątku wspólnego sąd, w dążeniu do zakończenia podziału majątku w jednym postępowaniu, powinien zwrócić uwagę małżonków na potrzebę wskazania całego majątku podlegającego podziałowi oraz że nie jest związany wnioskami małżonków, jeżeli z oświadczeń ich wyniknie, że istnieje inny jeszcze majątek wspólny wymagający podziału. Nie daje to natomiast sądowi uprawnień do prowadzenia z urzędu dochodzeń, czy i jaki istnieje inny wspólny majątek³⁸. Wykładnia Sądu Najwyższego pozwala przyjąć, że sąd nie jest związany zgodnymi oświadczeniami stron co do zaliczenia przedmiotu do majątku wspólnego, jeśli z całokształtu okoliczności w sposób oczywisty wynika, że przedmiot ten nie wchodzi w skład majątku wspólnego. Nie wyłącza to również obowiązku wynikającego z art. 6 k.c., który stanowi, że ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne.

Przenosząc to unormowanie na grunt niniejszych rozważań, należy wskazać, że powoływanie się przez jednego z uczestników postępowania na to, że konkretny przedmiot – w tym przypadku bitcoin – wchodzi w skład majątku wspólnego, wymaga udowodnienia, chyba że fakt ten został przyznany przez drugiego z uczestników³⁹ lub z całokształtu okoliczności sprawy wynika, że można go uznać za przyznany⁴⁰.

W pierwszej kolejności sąd zobowiązany jest zatem ustalić, co wchodzi w skład majątku dorobkowego stron i jaka jest jego wartość, a następnie dokonać podziału przy odpowiednim zastosowaniu przepisów o zniesieniu współwłasności i dziale spadku⁴¹. Zasadą jest, że podział majątku wspólnego obejmuje składniki należące do tego majątku w czasie ustania wspólności oraz istniejące w chwili dokonywania podziału. Mówiąc inaczej, rozliczeniu podlega całość stosunków majątkowych między małżonkami, według stanu na dzień ustania wspólności, natomiast przedmiotem podziału pozostaje stan czynny masy majątkowej w czasie orzekania o podziale⁴².

Analizując wstępnie przedstawiane w doktrynie poglądy w przedmiocie cywilnoprawnej oceny bitcoina, dostrzegamy różnice wpływające na sprawy podziału majątku wspólnego po rozwodzie. O tym, czy bitcoin wchodzi do majątku wspólnego lub osobistego małżonków i czy może być rozliczany w sprawach podziału majątku wspólnego po rozwodzie, decyduje to, którą z koncepcji prezentowanych w doktrynie przyjmujemy za trafną.

³⁶ Art. 33 k.r.o.

³⁷ Art. 684 k.p.c. w zw. z art. 1038 par. 1 k.c.

³⁸ Por. Postanowienie Sądu Najwyższego z 18 stycznia 1968 r., III CR 97/67, OSNCP 1968, nr 10, poz. 169.

³⁹ Art. 229 k.p.c. w zw. z art. 13 par. 2 k.p.c.

⁴⁰ Art. 230 k.p.c. w zw. z art. 13 par. 2 k.p.c.

⁴¹ Art. 567 k.p.c. w zw. z art. 684 k.p.c., art. 688 k.p.c. oraz art. 618 i nast. k.p.c.

⁴² Por. Postanowienie SN z 27 sierpnia 1979 r., III CRN 137/79, LexPolonica, nr 303428, OSNCP 1980, nr 2, poz. 33; Uchwała SN z 19 maja 1989 r., III CZP 52/89, LexPolonica, nr 315551, OSNCP 1990, nr 4–5, poz. 60 albo Postanowienie SN z 7 kwietnia 1994 r., III CZP 41/94, LexPolonica, nr 320647, Biuletyn SN 1994, nr 5, s. 22.

W przypadku przyjęcia koncepcji J. Szewczyka⁴³, który uznaje bitcoin za element cyberprzestrzeni, token cyfrowego protokołu, a nie za konstrukcję normatywną, nie można uznać, że bitcoin mógłby stanowić składnik majątku wspólnego, a zatem rozważania w tej kwestii stają się bezprzedmiotowe.

W przypadku przyjęcia koncepcji K. Zacharzewskiego oczywiście jest, że bitcoin może być przedmiotem majątku osobistego każdego z małżonków, a także przedmiotem majątku wspólnego. Bitcoin wydobyty albo uzyskany jako ekwiwalent świadczenia przed zawarciem związku małżeńskiego stanowi zdaniem autora majątek osobisty małżonka po zawarciu małżeństwa, a surogaty uzyskane w zamian za bitcoina również wchodzi do majątku osobistego⁴⁴. Zgodnie z art. 31 par. 2 k.r.o. po zawarciu małżeństwa bitcoin używany jako wynagrodzenie za pracę albo jako dochód z działalności zarobkowej stanowi składnik majątku wspólnego. Według koncepcji autora brak również przeszkód, aby bitcoin został objęty treścią umowy majątkowej małżeńskiej. Wobec ustania małżeństwa w wyniku rozwodu bitcoin jako ewentualny składnik majątku wspólnego dzieli los prawny innych składników majątku i zgodnie z ogólnymi regułami w tej mierze zmienia się jego status jako przedmiotu współwłasności. Współwłasność bitcoina przybiera postać współwłasności w częściach ułamkowych, bitcoin podlega więc podziałowi w stosunku do wysokości udziału, a w wyniku podziału może stać się niepodzielnym składnikiem majątku jednego z rozwiedzionych małżonków na zasadach ogólnie panujących w tej mierze⁴⁵.

K. Zacharzewski zaznacza również, że faktyczne dysponowanie bitcoinem zależy od efektywnego wykonywania władztwa nad kluczem prywatnym. Dlatego fizyczny podział bitcoina zdaniem autora jest możliwy (do granic najmniejszej części ułamkowej) tylko w drodze darowizny udziału przy wykorzystaniu klucza prywatnego, czyli przeniesienia adekwatnego udziału we wszystkich wspólnych bitcoinach przez małżonka posiadającego wszystkie wspólne bitcoiny na małżonka nieposiadającego bitcoinów przed podziałem. Autor wskazuje także, że nie rodzi takich perturbacji podział cywilny wspólnych bitcoinów ani przyznanie wspólnych bitcoinów na wyłączną własność jednemu z małżonków z obowiązkiem spłat albo dopłat wyrażonych w innych postaciach mienia (na przykład w legalnym pieniądzu). Alternatywnym i dopuszczalnym sposobem doprowadzenia do podziału bitcoina jest też nabycie za bitcoiny podlegające podziałowi innego mienia i jego podział na ogólnych zasadach przewidzianych w art. 210 i nast. k.c.⁴⁶.

Według koncepcji M. Michny w przypadku bitcoinów nie istnieje prawo do nich, mogą być jedynie przedmiotem świadczenia i nie stanowią przedmiotu majątkowego w rozumieniu art. 33 k.r.o. Przedmiotem majątkowym może być własność nośnika fizycznego, na którym zapisany jest klucz lub wierzycielność hostingowa. Samo zawarcie umowy bitcoinowej prowadzi do powstania wierzycielności o przeniesienie na rzecz wierzyciela określonej liczby bitcoinów, a wierzycielność ta – jeżeli zaistniała po powstaniu wspólności – wchodzi

---

⁴³ J. Szewczyk, dz. cyt.

⁴⁴ Art. 33 pkt 1 k.r.o. oraz art. 33 pkt 10 k.r.o.; K. Zacharzewski, *Praktyczne znaczenie bitcoina na wybranych obszarach prawa prywatnego*, „Monitor Prawniczy” 2015, nr 4, s. 189; tenże, *Bitcoin jako przedmiot stosunku prywatnego*, „Monitor Prawniczy” 2014, nr 21.

⁴⁵ K. Zacharzewski, *Praktyczne...*, dz. cyt., s. 189.

⁴⁶ Tamże, s. 189.

co do zasady do majątku wspólnego z zastrzeżeniem, że wierzytelność ta spełnia jedną z przesłanek z art. 33 k.r.o.⁴⁷.

Michna zwraca także uwagę, że jeżeli świadczenie przeniesienia bitcoinów zostanie spełnione na rzecz majątku innego niż majątek, z którego pochodziła wierzytelność, będziemy mieli do czynienia z nakładem na ten majątek (w przypadku gdy klucz prywatny zapisany jest na nośniku fizycznym) lub z bezpodstawnym wzbogaceniem (gdy klucz znajduje się na koncie hostingowym). Autor wskazuje na problematykę rozliczeń pomiędzy majątkiem wspólnym a majątkami odrębnymi małżonków, zwracając uwagę na sytuację przypisania bitcoinów wchodzących do majątku odrębnego małżonka do rachunku bitcoinowego, do którego klucz prywatny jest zapisany na nośniku fizycznym wchodzącym w skład majątku wspólnego, i odwrotnie: gdy bitcoiny należące do majątku wspólnego zostaną przypisane do rachunku, który koresponduje z kluczem zapisanym na nośniku należącym do majątku osobistego. W takim wypadku zdaniem M. Michny zastosowanie znajdzie art. 45 k.r.o., przypisanie bitcoinów do rachunku, z którym koresponduje klucz zapisany na nośniku innej osoby, jest bowiem nakładem na ten nośnik i prowadzi do zwiększenia wartości rzeczy – nośnika. Natomiast przypisanie bitcoinów, które wchodzi w skład majątku wspólnego do rachunku korespondującego z kluczem prywatnym, znajdującym się na koncie hostingowym współmałżonka, nie daje podstaw do zastosowania art. 45 k.r.o., gdyż konto hostingowe nie jest rzeczą, wobec czego nie można mówić o nakładzie na rzecz. Jedynym instrumentem, który pozwala na uregulowanie tej relacji, jest roszczenie o zwrot bezpodstawnie uzyskanej korzyści⁴⁸.

W przypadku przyjęcia koncepcji, że bitcoin stanowi składnik majątku wspólnego, do podziału majątku, który był objęty wspólnością ustawową, znajdują zastosowanie przepisy Kodeksu cywilnego przewidujące trzy sposoby zniesienia współwłasności w częściach ułamkowych, to jest: podział fizyczny, przyznanie rzeczy na własność jednemu ze współwłaścicieli z obowiązkiem spłaty pozostałych oraz sprzedaż rzeczy⁴⁹.

Fizyczny podział bitcoina w sensie prawnorzeczowym jest dopuszczalny, ale tylko w granicach zaprojektowanych przez algorytm jego części ułamkowych (1 BTC = 100 000 000 satoshi). Dlatego podział bitcoina w podziale majątku wspólnego może polegać na dokonaniu sekwencji rozporządzeń częściami ułamkowymi bitcoina przez małżonka dysponującego kluczem prywatnym, na przeprowadzeniu podziału cywilnego w postaci sprzedaży przynależnych małżonkom bitcoinów i podziale uzyskanej ceny albo na przyznaniu bitcoinów jednemu spośród małżonków z obowiązkiem spłat, albo dopłat na rzecz drugiego według aktualnego lub innego umówionego kursu. Alternatywnym i dopuszczalnym sposobem doprowadzenia do podziału bitcoina jest też nabycie za bitcoiny wchodzące do majątku wspólnego innego mienia i jego podział na ogólnych zasadach przewidzianych w Kodeksie cywilnym⁵⁰.

By dysponować bitcoinem, konieczne jest posiadanie klucza prywatnego, albowiem bez wiedzy o takim kluczu należącym do jednego współmałżonka drugi współmałżonek nie

⁴⁷ Art. 31 k.r.o.; M. Michna, dz. cyt., s. 70–71.

⁴⁸ M. Michna, dz. cyt., s. 70–71; art. 405 k.c.

⁴⁹ Art. 211–212 k.c.

⁵⁰ Art. 210 k.c.; zob. K. Zacharzewski, *Praktyczne...*, dz. cyt., s. 189.

będzie mógł dysponować tą kryptowalutą i domagać się ustalenia jej w składzie majątku wspólnego.

Rosnąca popularność i wartość bitcoina oznacza, że coraz więcej spraw wiązać się będzie z próbą podziału trudnej do namierzenia i skomplikowanej do wyceny kryptowaluty. Mimo że strony w postępowaniu o podział majątku wspólnego mają obowiązek ujawnienia przed sądem całego swojego majątku, anonimowość kryptowalut może potencjalnie umożliwić jednemu z byłych małżonków ukrycie bitcoinów przed drugim. Na tym tle wyłaniają się zresztą typowe dla stosunków małżeńskich problemy związane z ukrywaniem przez małżonka przed współmałżonkiem dochodów, które *ex lege* trafiły do masy wspólnej, ale *de facto* pozostają do dyspozycji małżonka osiągającego dochód nieujawniony drugiemu małżonkowi. W sytuacji ukrywania „koparki” przed współmałżonkiem w rachubę może wchodzić naruszenie obowiązku przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny, a nawet ziszczenie się jednego z elementów przesłanki trwałego i zupełnego rozkładu pożycia⁵¹.

Duże wyzwania pojawiają się przed prawnikami, którzy zmuszeni zostaną do zmierzenia się z tematem bitcoina i zapoznania się z językiem dotyczącym kryptowalut. Jeśli jedna ze stron nie ujawni albo nie przedstawi dowodów posiadanego majątku, sprawa dotycząca podziału majątku wspólnego stanie się długotrwała i kosztowna, a w związku z tym druga strona może nie otrzymać należnej jej części majątku. Bitcoinów wymieniane na internetowych giełdach lub kupowane za pieniądze z konta bankowego łatwiej jest namierzyć oraz wycenić. Jeżeli natomiast środki są przeniesione fizycznie i zgrane na nośnik elektroniczny, podział majątku będzie bardziej skomplikowany. W takim przypadku sąd może zlecić biegłemu odnalezienie bitcoinów, ale rezultat takiej opinii jest wysoce niepewny. Jeżeli przyjmujemy bitcoiny (nośnik fizyczny, na którym jest klucz lub wiarygodność hostingowa) jako składniki majątku wspólnego małżonków, to sprawy dotyczące podziału majątku będą znacznie trudniejsze, gdy jedna ze stron będzie zdeterminowana, aby ukryć te środki przed drugą stroną. Trudno dzisiaj znaleźć w procedurach sądowych narzędzia, które umożliwiają odnalezienie bitcoinów. Trudność ta będzie polegać również na tym, że część prawników może jeszcze nie zdawać sobie sprawy, że aby namierzyć danego rodzaju środki, trzeba mieć na ich temat specyficzną wiedzę⁵².

Kontynuując rozważania na temat spraw dotyczących podziału majątku wspólnego obejmującego bitcoiny ujmowane jako składnik mienia osoby uprawnionej do nich, należy zwrócić uwagę na kwestie obowiązku sądu do ustalania składu i wartości majątku wspólnego. Problem, jaki może się pojawić przy obliczaniu wartości majątku wspólnego, to problematyka prawidłowej wyceny bitcoina. Obecnie nie ma kursu referencyjnego bitcoina, można wprawdzie na bieżąco pobierać kurs z jednej z wybranych giełd, jednak takich giełd funkcjonuje wiele, a kursy mogą się od siebie różnić.

Oczywiste jest, że w sprawach o podział majątku wspólnego, gdy strony są zgodne, mogą dojść do porozumienia odnośnie do wartości bitcoinów podlegających podziałowi. W przypadku braku porozumienia niezbędne będzie jednak ustalenie wartości tego skład-

⁵¹ Art. 27 i 56 k.r.o.; K. Zacharzewski, *Praktyczne...*, dz. cyt., s. 190.

⁵² *Bitcoin sprawa, że rozwody są coraz bardziej skomplikowane*, 2018, <https://forsal.pl/artykuly/1108385,bitcoin-sprawa-ze-rozwody-sa-coraz-bardziej-skomplikowane.html> [dostęp: 11.11.2019].

nika majątku poprzez opinię sporządzoną przez biegłego. Często w praktyce do podziału majątku przez osoby rozwiedzione nie dochodzi przy rozwodzie, ale dopiero po kilku, a nawet kilkunastu latach. W takim czasie wartość składników wspólnego majątku może się zmienić. Trzeba dodać, że przepisy nie rozstrzygają wprost, z jakiej daty stan i cena przedmiotów powinna być brana pod uwagę przy podziale. Jedynie art. 567 par. 3 k.p.c. stanowi, że w postępowaniu o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej małżonków stosuje się odpowiednio przepisy o dziale spadku, ale prawo spadkowe tej kwestii nie rozstrzyga. Przy podziale majątku stan majątku wspólnego należy ustalać według dnia prawomocności orzeczenia rozwodowego, natomiast wartość majątku – według dnia dokonywania podziału.

Zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego majątek dorobkowy byłych małżonków dzielony jest przez sąd po cenach z dnia podziału, choćby od rozstania znacznie spadła wartość poszczególnych składników⁵³.

Określenie rynkowej wartości bitcoina w ramach wyceny powinno uwzględniać stan bitcoina (liczbę) z daty prawomocności wyroku rozwodowego oraz jego wartość w chwili dokonywania podziału majątku wspólnego. Przy ustalaniu wartości bitcoina przez biegłego wydaje się zasadne nawiązanie do powszechnie dostępnych źródeł informacji na temat jego aktualnej wartości (na przykład giełd bitcoina) i wybranie najbardziej reprezentatywnej wartości pod względem miejsca i czasu notowań albo wprowadzenie średniej.

Problemem w sprawach dotyczących podziału majątku wspólnego w przypadku bitcoinów może okazać się konieczność orzekania przez sądy zabezpieczenia roszczeń zgodnie z treścią art. 730 i nast. k.p.c. Zacharzewski, dokonując analizy bitcoina jako zabezpieczenia wiarytelności banku, wskazał, że bitcoin jako składnik majątku może stanowić substrat zabezpieczenia wiarytelności bankowej na podobnej zasadzie, jak wartości dewizowe przy kredycie lombardowym. Przyjmując takie stanowisko, zazaczył, że potencjał bitcoina jako substratu zabezpieczenia wiarytelności pozwala na ustanowienie zabezpieczenia rzeczowego, na przykład przewłaszczenia bitcoina na zabezpieczenie albo powiernicze przewłaszczenie bitcoina ustanowione poprzez objęcie w posiadanie jedynego egzemplarza klucza prywatnego oraz zabezpieczenia osobistego na przykład poręczenia wyrażonego w bitcoinie w związku z zakresem zobowiązania dłużnika według art. 879 par. 1 k.c.⁵⁴.

Przyjmując za trafne powyższe stanowisko K. Zacharzewskiego, można sformułować wniosek o dopuszczalności *de lege lata* wniosków o zabezpieczenie roszczeń zgłoszonych w postępowaniu o podział majątku wspólnego, w którego skład wejdą bitcoiny – z pewnymi jednak ograniczeniami wynikającymi z obowiązujących przepisów⁵⁵. Wydaje się, że stosując *per analogiam* analizę K. Zacharzewskiego, można przyjąć, że w przypadku niewykonania przez zobowiązanego zobowiązania nałożonego postanowieniem sądu o zabezpieczeniu może zaistnieć konieczność przeprowadzenia postępowania egzekucyjnego w stosunku

⁵³ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 2018 r., sygn. akt III CZP 103/17, <http://www.sn.pl/sites/orzecnictwo/orzeczenia3/iii%20czp%20103-17.pdf> [dostęp: 10.11.2019].

⁵⁴ K. Zacharzewski, *Praktyczne...*, dz. cyt., s. 192.

⁵⁵ Tamże, s. 192.

do bitcoina. Skutkiem egzekucji byłoby wówczas uzyskanie przez uprawnionego tytułu prawnego do bitcoina poprzez pozyskanie klucza prywatnego.

Zakończenie

Rozbieżności, jakie pojawiają się w doktrynie co do cywilnoprawnego charakteru bitcoina, stawiają przed prawnikami bardzo poważne wyzwania. Pojawiły się nowe, nieznane dotychczas problemy prawne dotyczące cyberprzestrzeni oraz nowe trendy, z którymi należy się zmierzyć. Pomimo że obowiązuje już Ustawa z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu⁵⁶, która zawiera szeroką definicję waluty wirtualnej, należy zauważyć, że nadal brakuje odpowiedzi na pytanie o cywilnoprawny charakter kryptowalut⁵⁷.

Bibliografia

Bitcoin sprawia, że rozwody są coraz bardziej skomplikowane, 2018, <https://forsal.pl/artykuly/1108385.bitcoin-sprawia-ze-rozwody-sa-coraz-bardziej-skomplikowane.html> [dostęp: 11.11.2019].

Chen A., *We Need to Know Who Satoshi Nakamoto Is*, „New Yorker”, 9.05.2016, <http://www.newyorker.com/business/currency/we-need-to-know-who-satoshi-nakamoto-is> [dostęp: 9.11.2019].

Chohan U., *Cryptocurrencies: A Brief Thematic Review*, „Social Science Research Network” (SSRN), <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstractid=3024330> [dostęp: 9.11.2019].

Helms K., *Has the Next Satoshi Nakamoto Revealed Himself in Bali?*, <https://news.bitcoin.com/next-satoshi-nakamoto-revealed-himself-bali/> [dostęp: 9.11.2019].

Komunikat z 5 kwietnia 2018 r. pn. Skutki podatkowe obrotu kryptowalutami w PIT, VAT i PCC, <https://www.pwc.pl/pl/artykuly/nawosci-podatkowe/2018/2018-04-05-skutki-podatkowe-obrotu-kryptowalutami-komunikat-ministerstwa-finansow.html> [dostęp: 11.11.2019].

Łętowska E. (red.), *System prawa prywatnego. Tom 5: Prawo zobowiązań – część ogólna*, C.H. Beck, Warszawa 2006.

Michna M., *Bitcoin jako przedmiot stosunków cywilnoprawnych*, C.H. Beck, Warszawa 2018.

Nakamoto S., *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System*, 2008, <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf> [dostęp: 9.11.2019].

Nakamoto S., *Cryptography Mailing List Emails*, <https://satoshi.nakamotoinstitute.org/emails/cryptography/> [dostęp: 9.11.2019].

Sobański P., *Kryptowaluty a regulacje prawa spadkowego. Rozważania de lege lata*, „Monitor Prawniczy” 2019, nr 8.

---

⁵⁶ Ustawa z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 1115).

⁵⁷ Art. 2 ust. 2 pkt 26 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu.

- Szewczyk J., *O cywilnoprawnych aspektach bitcoina (cz. I)*, „Monitor Prawniczy” 2018, nr 5.
- Szewczyk J., *O cywilnoprawnych aspektach bitcoina (cz. II)*, „Monitor Prawniczy” 2018, nr 6.
- Szostek D., *Blockchain*, C.H. Beck, Warszawa 2018.
- Szymankiewicz M., *Bitcoin. Wirtualna waluta internetu*, Helion, Gliwice 2014.
- Wallace B., *The rise and fall of Bitcoin*, https://www.wired.com/2011/11/mf_bitcoin/ [dostęp: 9.11.2019].
- Wanat E., *Bitcoin i inne kryptowaluty jako przedmiot świadczenia pieniężnego*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2019, nr 2.
- Zacharzewski K., *Bitcoin jako przedmiot stosunku prywatnego*, „Monitor Prawniczy” 2014, nr 21.
- Zacharzewski K., *Praktyczne znaczenie bitcoina na wybranych obszarach prawa prywatnego*, „Monitor Prawniczy” 2015, nr 4.
- Żmij G., *Prawo waluty*, Zakamycze, Kraków 2003.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz.U. z 2019 r., poz. 2089 ze zm.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz.U. z 2019 r., poz. 1145 ze zm.
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. z 2019 r., poz. 1460 ze zm.
- Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece, Dz.U. z 2018 r., poz. 1916 ze zm.
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. o denominacji złotego, Dz.U. z 1994 r. nr 84, poz. 386 ze zm.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim, Dz.U. z 2013 r., poz. 908 ze zm.
- Ustawa z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, Dz.U. z 2019 r., poz. 1115.

Orzecznictwo

- Postanowienie Sądu Najwyższego z 18 stycznia 1968 r., III CR 97/67, OSNCP 1968, nr 10, poz. 169.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z 27 sierpnia 1979 r., III CRN 137/79, LexPolonica, nr 303428, OSNCP 1980, nr 2, poz. 33.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z 7 kwietnia 1994 r., III CZP 41/94, LexPolonica, nr 320647.
- Uchwała Sądu Najwyższego z 19 maja 1989 r., III CZP 52/89, LexPolonica, nr 315551, OSNCP 1990, nr 4–5, poz. 60.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 2018 r., sygn. akt III CZP 103/17.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 21 czerwca 2005 r., sygn. akt FSK 1927/04.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 15 stycznia 2008 r., sygn. akt II FSK 1578/06.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 26 stycznia 2010 r., sygn. akt II FSK 1460/08.

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 4 września 2010 r., sygn. akt II FSK 2062/08.

Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 marca 2018 r., sygn. akt II FSK 488/16, Legalis, nr 1726790.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r., C-264/14 w sprawie Hedqvist, akapit 52.